

ทัศนคติและความเข้าใจต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับ  
ความเป็นสามเณรของสามเณรในโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน  
สำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๙

Attitude and Understanding to the Principle of Buddhism on the  
Buddhist Novice of Buddhist Novices in the Summer Youth  
Ordination Project Conducted,  
Bangphlat District Office, B.E. 2559

พระมหามฆวรินทร์ ปุริสุตฺตโม Phramaha Maghavin Purisuttamo<sup>๑</sup>  
พระมหาสามารถ ฐานิสฺสโร Phramaha Samart Thanissar,  
พระมหาสมศักดิ์ ธนปญฺโญ Phramaha Samsak Dhanapann,  
พระมหานรินทร์ สุมน Phramaha Narin Suman,  
เฉลิม จันปฐมพงค์ Chalerm Chunpathompong,  
ชวลิต ผู้ภักดี Chawalit Pupakdee,  
พนมนคร มีราคา Phanomnakorn Meeraka,  
พิภก เมืองหลวง Pipek Muengluang,  
ฐนิตา หมายปทุม Thanida Maipatoom<sup>๒</sup>  
มนัสวี ศรีนนท์ Manatsawee Srinont<sup>๓</sup>  
เมธา ทธิเมพาธิป Metha Harimatapathip<sup>๔</sup>

---

<sup>๑</sup> ภาควิชาปรัชญา คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย Department of Philosophy, Faculty of Religions and Philosophy, Mahamakut Buddhist University, Thailand.

<sup>๒</sup> (ลำดับที่ ๒-๘) ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย Department of Education, Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University, Thailand.

<sup>๓</sup> สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล Institute for Innovative learning, Mahidol University, Thailand.

<sup>๔</sup> สาขาปรัชญาและจริยศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, Philosophy and Ethics, Graduate School, Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.



## บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของสามเณรในโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน สำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๙ ๒) เพื่อศึกษาทัศนคติและความเข้าใจต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็นสามเณรของสามเณรในโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน สำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๙ และ ๓) เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเรื่องทัศนคติและความเข้าใจต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็นสามเณรของสามเณรในโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน สำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๙ เครื่องมือการวิจัยคือแบบสอบถามที่เก็บจากสามเณรจำนวน ๑๗๙ รูป ส่วนสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลมี ๒ ประเภท

ผลการวิจัย พบว่า ๑. ผลการศึกษาวิเคราะห์ สามเณรมีทัศนคติและความเข้าใจต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็นสามเณร พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อแยกเป็นรายด้านพบว่า ด้านศีล ด้านสมาธิ และด้านปัญญา อยู่ในระดับมาก ๒. ผลการเปรียบเทียบ พบว่า สามเณรที่มีอายุ วุฒิการศึกษาทางโลก และวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีทัศนคติและความเข้าใจต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็นสามเณร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ๓. ปัญหาและข้อเสนอแนะเรื่องทัศนคติและความเข้าใจต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็นสามเณรของสามเณรในโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน สำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๙ ที่มีระดับความถี่สูงสุด คือ ปัญหาในเรื่องการทำสมาธิ ระดับความถี่ต่ำสุดคือ ปัญหาเรื่องการคิดถึงบ้าน

**คำสำคัญ :** ทัศนคติและความเข้าใจ, หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา, สามเณร

## Abstract

The objective of this study is to know: “Can the Noble Eightfold Path be interpreted by using the moderate postmodern paradigm?”. The research found out that the opponents who defended that the Noble Eightfold Path could not be interpreted as moderate postmodern, are supported by three clear cut reasons: 1) the Noble Eightfold Path must be interpreted only literally in order to observe the integrity of Buddha’s teaching and to remain faithful to the accepted exegesis; 2) the Noble Eightfold Path must be interpreted in line with the roots of the Pali original text to avoid confusion; and 3) the Noble Eightfold



Path must be interpreted to conform with the science scopes in order to raise awareness of practicing systematically. The researcher is of the opinion that can the Noble Eightfold Path be interpreted by using the moderate postmodern paradigm and discovered because some weaknesses in the opponents' reason, such as 1) The Tipitaka text had been revised by several councils, the context of Noble Eightfold Path underwent development accordingly together with the interpretations, by which the reform is unavoidable. In addition, the exegetes used their contemporary method to make clear, and described the Noble Eightfold Path update in their times so as to open the way to the more advanced exegesis at present, 2) the Noble Eightfold Path that had been interpreted scientifically suffered the criteria based on science, because, the criteria of science could change but the Noble Eightfold Path which is a basic principle of Buddhism could not change.

**Keywords:** the Noble Eight Fold Path, Hermeneutics, Postmodern

## ๑. บทนำ

บุคคลในพระพุทธศาสนาเรามักเรียกกันว่า พุทธบริษัท ๔ ซึ่งประกอบด้วยภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา โดยพุทธบริษัท ฝ่ายบรรพชิตคือภิกษุและภิกษุณีนี้จัดว่าเป็นบุคคลเพศชายและเพศหญิง ที่เข้าสู่ร่มพระพุทธศาสนาในช่วงที่มีอายุตั้งแต่ ๒๐ ปีขึ้นไป ส่วนอุบาสกและอุบาสิกาจัดว่าเป็นพุทธบริษัทฝ่ายคฤหัสถ์ที่ยอมรับนับถือพระรัตนตรัยคือ พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่งและมีอายุมากพอสมควร ดังนั้น เราจะเห็นได้ว่าการพัฒนาบุคคลในพระพุทธศาสนาทั้งฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายคฤหัสถ์นั้นมีหลักคำสอนที่เหมาะสมเป็นไปตามวัยเสมอ ยิ่งถ้าได้พิจารณาถึงการพัฒนาเยาวชนด้วยแล้ว การให้ความสำคัญกับการฝึกฝนอบรมพัฒนาก็อ้อมมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันเลย สืบ

เนื่องจากว่าหากเยาวชนได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสมแล้ว การเติบโตเป็นผู้ใหญ่หรือเป็นทรัพยากรบุคคลที่ดีและมีคุณค่าต่อสังคมประเทศชาติ และพระศาสนา ย่อมเป็นไปได้สูงดังจะเห็นได้จากการที่สำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร พิจารณาให้ความสำคัญกับการฝึกฝนอบรมพัฒนาเยาวชนของประเทศชาติให้มีคุณภาพโดยมีคุณธรรมตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา กล่าวคือในช่วงปิดภาคเรียน พ.ศ. ๒๕๕๙ นี้ ทางสำนักงานเขตบางพลัดกับวัดในพระพุทธศาสนา ๖ แห่ง ประกอบด้วยวัดอาวุธวิกสิตาราม วัดเทพนารี วัดฉัตรแก้ว จงกลณี วัดวิมุตยาราม วัดคฤหบดี และวัดอมรคีรี ได้เล็งเห็นความสำคัญของการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ทั้งต่อเยาวชนและครอบครัวของเยาวชน ดังนั้น จึงได้จัดโครงการเพื่อนำเยาวชนเข้าศึกษาและปฏิบัติตนตามหลักคำสอนใน



พระพุทธศาสนา โดยการให้เยาวชนเข้ามา  
บรรพชาเป็นสามเณรในโครงการดังกล่าวนี้

ในขณะที่เยาวชนเข้ามาบรรพชา  
เป็นสามเณรแล้ว การศึกษาและการปฏิบัติตน  
ตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเพื่อการเป็น  
สามเณรที่ดีนั้นนับว่าเป็นวัตถุประสงค์ประการ  
แรกๆ ของโครงการที่ทางสำนักเขตบางพลัดจัด  
ขึ้น ฉะนั้น เมื่อเยาวชนได้เข้ามาเป็นสามเณรใน  
พระพุทธศาสนาแล้ว การจัดการเรียนรู้เพื่อปรับ  
ทัศนคติและสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจที่  
ถูกต้องเกี่ยวกับความเป็นสามเณรนั้นย่อมเป็น  
เรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง หนึ่ง ในเรื่องความรู้สึกและ  
ความรู้ความเข้าใจของสามเณรในโครงการ  
บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน สำนักงานเขตบาง  
พลัด กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๕ นี้ ก็คือ  
ทัศนคติและความรู้ความเข้าใจต่อหลักคำสอน  
เรื่องไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วย ๑. ศีล ได้แก่  
การฝึกหัดพัฒนาตนในเรื่องพฤติกรรมทางกาย  
และวาจา เช่น การไม่กล่าววาจาหยาบคาย  
หรือการไม่กล่าวโกหก เป็นต้น ๒. สมาธิ ได้แก่  
การฝึกหัดพัฒนาตนในเรื่องพฤติกรรมทางใจ  
เช่น การมีจิตใจไม่โกรธ หรือการมีจิตใจไม่  
อาฆาต เป็นต้น และ ๓. ปัญญา ได้แก่ การ  
ฝึกหัดพัฒนาตนให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่าง  
ถูกต้อง ไม่ผิดทำนองคลองธรรม เช่น การรู้ว่า  
อะไรถูก อะไรผิด หรือการรู้ว่าอะไรควร อะไร  
ไม่ควร เป็นต้น

จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมี  
ความประสงค์จะศึกษาทัศนคติและความเข้าใจ  
ต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับ  
ความเป็นสามเณรของสามเณรในโครงการ  
บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน สำนักงานเขตบาง  
พลัด กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๕ เพื่อเป็น  
แนวทางในการกำหนดนโยบายปรับปรุงและ

พัฒนาโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน  
สำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ในปี  
ต่อไป

## ๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของ  
สามเณรในโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดู  
ร้อน สำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร  
พ.ศ. ๒๕๕๕ ๒. เพื่อศึกษาทัศนคติและความ  
เข้าใจต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่  
เกี่ยวกับความเป็นสามเณรของสามเณรใน  
โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน  
สำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร  
พ.ศ. ๒๕๕๕ และ ๓. เพื่อศึกษาปัญหาและ  
ข้อเสนอแนะเรื่องทัศนคติและความเข้าใจต่อ  
หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับ  
ความเป็นสามเณรของสามเณรในโครงการ  
บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน สำนักงานเขตบาง  
พลัด กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๕

## ๓. สมมติฐานการวิจัย

๑. อายุของสามเณรในโครงการ  
บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน สำนักงานเขตบาง  
พลัด กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๕ ต่างกัน  
ทัศนคติและความเข้าใจต่อหลักคำสอนทาง  
พระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับความเป็นสามเณร  
แตกต่างกัน ๒. วุฒิการศึกษาทางโลกของ  
สามเณรในโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดู  
ร้อน สำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร  
พ.ศ. ๒๕๕๕ ต่างกัน ทัศนคติและความเข้าใจ  
ต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับ  
ความเป็นสามเณร แตกต่างกัน ๓. วุฒิการศึกษา  
ทางธรรมะของสามเณรในโครงการบรรพชา  
สามเณรภาคฤดูร้อน สำนักงานเขตบางพลัด

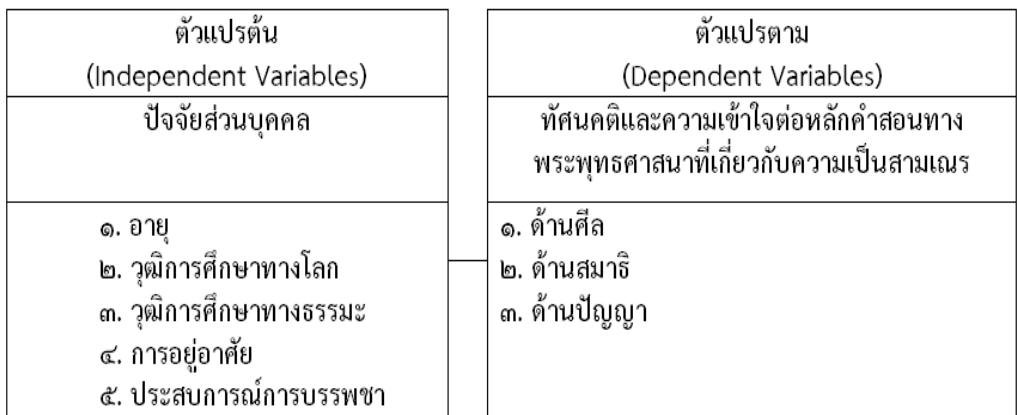


กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๙ ต่างกัน ทศนคติ และ ความเข้าใจต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับความเป็นสามเณรแตกต่างกัน ๔. การอยู่อาศัยของสามเณรในโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน สำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๙ ต่างกัน ทศนคติและความเข้าใจต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับความเป็นสามเณรแตกต่างกัน และ ๕. ประสบการณ์การบรรพชาของสามเณรในโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน สำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร พ.ศ.

๒๕๕๙ ต่างกัน ทศนคติและความเข้าใจต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับความเป็นสามเณร แตกต่างกัน

#### ๔. กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยอาศัยหลักคำสอนเรื่องไตรสิกขาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ที่ขนิทาย ปาฎีกาวรรค ประกอบด้วย ๑. ศีล ๒. สมาธิ และ ๓. ปัญญา มาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้



แผนภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย  
ที่มา : ที.ปา. เล่มที่ ๑๑, ข้อที่ ๒๒๘, หน้าที่ ๒๓๑.

#### ๕. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้ทราบปัจจัยส่วนบุคคลของสามเณรในโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน สำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๙ ๒. ทำให้ทราบทศนคติและความเข้าใจต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับความเป็นสามเณรของสามเณรในโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

สำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๙ และ ๓. ทำให้ทราบปัญหาและข้อเสนอแนะเรื่องทศนคติและความเข้าใจต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับความเป็นสามเณรของสามเณรในโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน สำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๙



## ๖. ขอบเขตของการวิจัย

๑. **ขอบเขตด้านประชากร** ได้แก่ สามเณรในโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน สำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๙ จำนวน ๑๗๙ รูป

๒. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** ได้แก่ หลักคำสอนเรื่องไตรสิกขาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ที่ขนิภาย ปาฎีกวรรค เล่มที่ ๑๑ ข้อที่ ๒๒๘ หน้า ๒๓๑ ประกอบด้วย ๑. ศील ๒. สมาธิ และ ๓. ปัญญา

๓. **ขอบเขตด้านพื้นที่** ได้แก่ วัดที่เข้าร่วมโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน สำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๙ จำนวน ๖ วัด ประกอบด้วยวัด อารุชวิกสิตาราม วัดเทพนารี วัดฉัตรแก้วจงกลณี วัดวิมุตยาราม วัดคฤหบดี และวัดอมรคีรี และ ๔. **ขอบเขตด้านระยะเวลา** ได้แก่ ภายในเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๕๙ ซึ่งเป็นไปตามกำหนดการจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน สำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ของวัดทั้ง ๖ แห่ง

## ๗. คำนียามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑. **ปัจจัยส่วนบุคคล** หมายถึง ปัจจัยส่วนบุคคลของสามเณรในโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน สำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๙ ได้แก่ ๑. อายุ ๒. วุฒิการศึกษาทางโลก ๓. วุฒิการศึกษาทางธรรมะ ๔. การอยู่อาศัย และ ๕. ประสบการณ์การบรรพชา ๒. **สามเณร** หมายถึง เยาวชนที่เข้ามาบรรพชาเป็นสามเณรในโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน สำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๙ ๓. **โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน** หมายถึง โครงการการนำเยาวชนเข้ามาบรรพชาเป็น

สามเณรในพระพุทธศาสนา โดยจัดเป็นกิจกรรมพิเศษในช่วงปิดภาคเรียน ชื่อว่า โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน สำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๙

๔. **วัด** หมายถึง วัดพระพุทธศาสนาในเขตบางพลัด จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน ๖ วัด ประกอบด้วยวัดอารุชวิกสิตาราม วัดเทพนารี วัดฉัตรแก้วจงกลณี วัดวิมุตยาราม วัดคฤหบดี และวัดอมรคีรี ที่เข้าร่วมโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน สำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๙

๕. **ทัศนคติและความเข้าใจ** หมายถึง ความรู้สึกและความรู้ความเข้าใจของสามเณรในโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน สำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๙ ต่อหลักคำสอนเรื่องไตรสิกขา ซึ่งมีอยู่ ๓ ด้านด้วยกัน คือ ๑. ด้านศีล ๒. ด้านสมาธิ และ ๓. ด้านปัญญา ๖. **ปัญหาและข้อเสนอแนะ** หมายถึง ความคิดเห็นเกี่ยวกับอุปสรรคและข้อเสนอแนะที่สามเณรในโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน สำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๙ ได้เสนอไว้

## ๘. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

### ๘.๑ สรุปผลการวิจัย

๘.๑.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า สามเณรที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีอายุ ๑๐-๑๒ ปี จำนวน ๑๐๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๙๘ รองลงมาอายุ ๑๓ ปีขึ้นไป จำนวน ๕๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๗๓ และอายุต่ำกว่า ๑๐ ปี จำนวน ๒๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๒๙ ส่วนวุฒิการศึกษาทางโลก พบว่า สามเณรที่ตอบ



แบบสอบถาม ส่วนมากมีวุฒิการศึกษาทางโลก ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ จำนวน ๑๑๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๕๗ รองลงมามีวุฒิการศึกษาทางโลก สูงกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๔๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๒๖ และน้อยที่สุดมีวุฒิการศึกษาทางโลกต่ำกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๒๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๑๗ สำหรับวุฒิการศึกษาทางธรรม พบว่า สามเณรที่ตอบแบบสอบถามส่วนมาก มีวุฒิการศึกษาทางธรรมะในระดับประถมศึกษาชั้นตรี จำนวน ๗๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๓๔ รองลงมามีวุฒิการศึกษาทางธรรมะในระดับประถมศึกษาชั้นโท จำนวน ๕๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๐๕ วุฒิการศึกษาทางธรรมะอื่นๆ จำนวน ๓๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๗๖ และวุฒิการศึกษาทางธรรมะในระดับประถมศึกษาชั้นเอก จำนวน ๒๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๘๕ ส่วนการอาศัยอยู่กับใครพบว่า ส่วนมากอยู่อาศัยกับทั้งพ่อและแม่ จำนวน ๑๒๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๐๔ รองลงมาอยู่อาศัยกับฝ่ายพ่อ หรือฝ่ายแม่ จำนวน ๓๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๖๗ และน้อยที่สุดอยู่อาศัยกับญาติพี่น้องที่อุปการะ จำนวน ๒๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๒๙ และประสบการณ์การบรรพชา พบว่าส่วนมากมีประสบการณ์การบรรพชาต่ำกว่า ๓ ปี จำนวน ๑๑๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๘๐ รองลงมา มีประสบการณ์การบรรพชา ๓-๕ ปี จำนวน ๕๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๗๓ และน้อยที่สุดมีประสบการณ์การบรรพชา ๖ ปีขึ้นไป จำนวน ๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔.๔๗

๘.๑.๒ ผลการศึกษาวิเคราะห์ทัศนคติและความเข้าใจต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็นสามเณรของสามเณรในโครงการบรรพชาสามเณรภาค

ฤดูร้อน สำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๙ พบว่า สามเณรมีทัศนคติและความเข้าใจต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็นสามเณร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๔.๒๗ และหากจำแนกในแต่ละด้าน พบว่า ๑) ด้านศีล อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๔.๑๗ ๒) ด้านสมาธิ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๔.๒๙ ๓) ด้านปัญญา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๔.๓๕

๘.๑.๓ ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า สามเณรที่มีอายุ วุฒิการศึกษาทางโลก และวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีทัศนคติและความเข้าใจต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็นสามเณร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทางด้านอายุพบว่า สามเณรที่มีอายุต่ำกว่า ๑๐ ปี มีทัศนคติและความเข้าใจต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็นสามเณร น้อยกว่าสามเณรที่มีอายุ ๑๐-๑๒ ปี และสามเณรที่มีอายุ ๑๓ ปีขึ้นไป ทางด้านวุฒิการศึกษาทางโลก พบว่า สามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทางโลกต่ำกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ มีทัศนคติและความเข้าใจต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็นสามเณร น้อยกว่าสามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทางโลกชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ และสามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทางโลกสูงกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ส่วนทางด้านวุฒิการศึกษาทางธรรม พบว่า สามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมในระดับประถมศึกษาชั้นตรี มีทัศนคติและความเข้าใจต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็นสามเณร น้อยกว่าสามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมในระดับประถมศึกษาชั้น



เอก ส่วนสามเณรที่มีการอยู่อาศัย และ ประสบการณ์การบรรพชาต่างกัน มีทัศนคติ และความเข้าใจต่อหลักคำสอนทาง พระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็นสามเณร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน ไม่แตกต่างกัน ๑) ด้านศีล พบว่า สามเณรที่มี อายุ วุฒิการศึกษาทางธรรม และประสบการณ์การบรรพชาต่างกัน มี ทัศนคติและความเข้าใจต่อหลักคำสอนทาง พระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็นสามเณร ด้านศีล แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทางด้านอายุพบว่า สามเณรที่มีอายุต่ำกว่า ๑๐ ปี มีทัศนคติและความเข้าใจต่อหลัก คำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็น สามเณร น้อยกว่าสามเณรที่มีอายุ ๑๓ ปีขึ้นไป ทางด้านวุฒิการศึกษาทางธรรม พบว่า สามเณร ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมในระดับประถมศึกษา ชั้นตรี มีทัศนคติและความเข้าใจต่อหลักคำสอน ทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็น สามเณร น้อยกว่าสามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทาง ธรรมในระดับธรรมศึกษาชั้นเอก และสามเณรที่มี วุฒิการศึกษาทางธรรมในระดับธรรมศึกษาชั้น เอก มีทัศนคติและความเข้าใจต่อหลักคำสอน ทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็น สามเณร มากกว่าสามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทาง ธรรมในระดับอื่นๆ ส่วนทางด้านประสบการณ์ การบรรพชา พบว่า สามเณรที่มีประสบการณ์ การบรรพชาต่ำกว่า ๓ ปี มีทัศนคติและความ เข้าใจต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ เกี่ยวกับความเป็นสามเณร น้อยกว่าสามเณรที่มี ประสบการณ์การบรรพชา ๓-๕ ปี และ สามเณรที่มีประสบการณ์การบรรพชา ๖ ปีขึ้นไป ส่วนสามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทางโลก และการอยู่อาศัยต่างกัน มีทัศนคติและความเข้าใจ ต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับ

ความเป็นสามเณร ด้านศีล ไม่แตกต่างกัน ๒) ด้านสมาธิ พบว่า สามเณรที่มี อายุ และวุฒิ การศึกษาทางโลกต่างกัน มีทัศนคติและความ เข้าใจต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ เกี่ยวกับความเป็นสามเณร ด้านสมาธิ แตกต่าง กันมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทางด้าน อายุพบว่า สามเณรที่มีอายุต่ำกว่า ๑๐ ปี มี ทัศนคติและความเข้าใจต่อหลักคำสอนทาง พระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็นสามเณร น้อยกว่าสามเณรที่มีอายุ ๑๐-๑๒ ปี และ สามเณรที่มีอายุ ๑๓ ปีขึ้นไป ส่วนทางด้านวุฒิ การศึกษาทางโลกพบว่า สามเณรที่มีวุฒิ การศึกษาทางโลกต่ำกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ มีทัศนคติและความเข้าใจต่อหลักคำสอนทาง พระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็นสามเณร น้อยกว่าสามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทางโลกชั้น ประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ และสามเณรที่มีวุฒิ การศึกษาทางโลกสูงกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ส่วนสามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม การอยู่ อาศัย และประสบการณ์การบรรพชาต่างกัน มี ทัศนคติและความเข้าใจต่อหลักคำสอนทาง พระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็นสามเณร ด้านสมาธิ ไม่แตกต่างกัน ๓) ด้านปัญญา พบว่า สามเณรที่มี อายุ และวุฒิการศึกษาทางโลก ต่างกัน มีทัศนคติและความเข้าใจต่อหลักคำ สอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็น สามเณร ด้านปัญญา แตกต่างกันมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทางด้านอายุพบว่า สามเณรที่มีอายุต่ำกว่า ๑๐ ปี มีทัศนคติและ ความเข้าใจต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ที่เกี่ยวกับความเป็นสามเณร น้อยกว่าสามเณร ที่มีอายุ ๑๐-๑๒ ปี และสามเณรที่มีอายุ ๑๓ ปี ขึ้นไป ส่วนทางด้านวุฒิการศึกษาทางโลก พบว่า สามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทางโลกต่ำกว่า





ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ มีทัศนคติและความเข้าใจต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็นสามเณร น้อยกว่าสามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทางโลกชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ และสามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทางโลกสูงกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ส่วนสามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม การอยู่อาศัย และประสบการณ์การบรรพชาต่างกัน มีทัศนคติและความเข้าใจต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็นสามเณรด้านปัญญา ไม่แตกต่างกัน

#### ๘.๑.๔ ผลข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑) ปัญหาเรื่องทัศนคติและความเข้าใจต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็นสามเณรของสามเณรในโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน สำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๙ เรียงลำดับดังนี้ ๑.๑) ปัญหาในเรื่องการทำสมาธิ ๑.๒) ปัญหาในเรื่องของการจะต้องตื่นเช้า ๑.๓) ปัญหาในเรื่องของภาษาบาลี ๒) ข้อเสนอแนะเรื่องทัศนคติและความเข้าใจต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็นสามเณรของสามเณรในโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน สำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๙ เรียงลำดับดังนี้ ๒.๑) เป็นกิจกรรมที่ดีมากๆ ๒.๒) อยากมาบวชอีกในทุกๆปี ๒.๓) จะได้เป็นคนดี

#### ๘.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๘.๒.๑ ผลการศึกษาทัศนคติและความเข้าใจต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็นสามเณรของสามเณรในโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน สำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๙ โดยรวมทั้ง ๓ ด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้

อาจเป็นเพราะสามเณรในโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนมีความรู้สึกพอใจในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ประกอบด้วยเหตุผลสามารถเข้าใจได้ง่าย เพราะสามเณรรุ่นใหม่ต้องการความมีเหตุผลในทุกๆ เรื่อง เมื่อเข้าใจเหตุผลแล้วก็อยากประเมินค่าหลักธรรมว่าสามารถสร้างคุณความดีและประโยชน์ได้มากสักเพียงใด และถ้าปฏิบัติตรงกันข้ามแล้วจะทำให้จิตเศร้าหมอง เกิดความขุ่นในจิตใจอย่างไร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เลียวนาร์ด เบอว์โควิทซ์ (Leonard Berkowitz) ที่ให้ความหมายว่า ทัศนคติ คือ ความรู้สึกพอใจ หรือไม่พอใจต่อสิ่งของหรือเรื่องราวอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือง่ายกว่านั้น คือ การประเมินค่าความดี หรือความเลวของสิ่งของ หรือเรื่องราวอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ๑) ด้านศีล อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสามเณรในโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน สำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๙ มีความสนใจใคร่รู้ในการศึกษาหลักปฏิบัติพื้นฐานของศีลเพื่อฝึกฝนอบรมความประพฤติทางกาย วาจา คือ มีระเบียบวินัยอยู่ในศีล ๑๐ คำนึงถึงการอยู่ร่วมกับผู้อื่น และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ด้วยดี คือ เกื้อกูล ไม่เบียดเบียน ไม่ทำลาย เป็นพื้นฐานแห่งการอบรมจิตใจในอธิจิตตสิกขา ซึ่งสอดคล้องกับคำสอนในพระสูตรตันตปิฎก ที่มณีกาย ปาฎิกวรรค เล่มที่ ๑๑ ข้อ ๒๑๔ หน้า ๑๘๔ ที่ทรงตรัสว่า “ดูก่อนผู้มีอายุทั้งหลาย พระอริยสาวกในพระธรรมวินัยนี้ ประกอบด้วยศีล ที่พระอริยเจ้าใคร่แล้ว อันไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไทย อันวิญญูชนสรรเสริญ อันค้นหาและทิวี่ไม่ลบล้างแล้ว เป็นไปเพื่อสมาธิ” และสอดคล้องกับแนวคิดของ พระพุทธโฆษาจารย์ ที่อธิบาย



ว่า “อภิสลสิกขาจึงมุ่งสอนบรรพชิตมีการ  
 ส้ารวมระวังจิตไม่ให้เกิดกิเลสและการทำชั่ว  
 ออกมาทางกายและวาจา จัดเป็นบันไดขั้นแรก  
 ส้าหรับการฝึกอบรมตนเองเพื่อก้าจัดกิเลสอย่าง  
 เด็ดขาด ในที่สุด ในระดับต่ำ เราอาจสมาทาน  
 ถือศีลต่าง ๆ เพื่อช่วยยับยั้งความคิดชั่วหรือ  
 กิเลสในใจอยู่เป็นประจำ แต่ในระดับสูง การที่  
 บรรพชิตได้เจริญวิปัสสนากัมมัญฐานนั้นจะทำ  
 ให้เกิดการถือศีลที่ครอบคลุมการส้ารวมระวังทั้ง  
 ทางกาย วาจา และใจ เพราะขณะเจริญ  
 วิปัสสนากัมมัญฐาน จะต้องมีการฝึกจิต ให้รู้เท่า  
 ทันอารมณ์หรือเหตุการณ์ที่จรณะเข้ามาใน  
 ประสบการณ์ทางความคิดในขณะที่มีสติอยู่ ก็  
 เท่ากับได้ส้ารวมระวังตวันจากการทำกาย  
 ทุจริต วจิตุจริต และมโนทุจริตไปในตัวนั่นเอง  
 อภิสลสิกขาในระดับสูงจึงหมายถึง “การงดเว้น  
 ของจิต” ที่เรียกว่า “วีรติ” หรือ “วีรติ” ซึ่ง  
 ในทางอภิธรรมถือเป็นโสภณเจตสิก (เจตสิกที่  
 เป็นกุศล) ประเภทหนึ่ง มีอยู่ ๓ อย่างคือ วีรติ  
 สัมมาวาจา วีรติสัมมากรรมันตะ และวีรติ  
 สัมมาอาชีวะ ซึ่งก็คือองค์มรรค ๓ นั่นเอง วีรติ  
 เจตสิกทั้ง ๓ นี้เกิดพร้อมกันในโลกุตตรจิตทั้ง  
 ๘ ดวง แต่ในกามาวจรกุศลจิตเกิดแยกกัน”  
 ๒) ด้านสมาธิ อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็น  
 เพราะสามเณรในโครงการบรรพชาสามเณรภาค  
 ฤดูร้อน ส้า นั ก งาน เขต บาง พ ลัด  
 กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๙ มีความตั้งใจ  
 ปฏิบัติเพื่อให้เกิดจิตอันย้ง คือ ทำให้จิตเกิด  
 สมาธิ มีขันติ เมตตา กรุณา เป็นหลักธรรมชั้น  
 สูง เมื่อเข้าถึงสมาธิก็จะมีทัศนคติและความ  
 เข้าใจในสมาธิได้ดีย้งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ  
 แนวคิดใน พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย  
 ปาฎิกวรรค เล่มที่ ๑๑ ข้อ ๒๑๔ หน้า ๑๘๔ ที่  
 กล่าวว้า อภิจิตตสิกขา แปลว้า สิกขาคือจิตอัน

ย้ง และสอดคล้องกับแนวคิดของ พระพรหม  
 คุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ที่นิยามว้า อภิจิตตสิก  
 ขา หมายถึง ข้อปฏิบัติส้าหรับฝึกอบรมจิต  
 เพื่อให้เกิดสมาธิในระดับสูง (Training in  
 Higher Mentality) เป็นหลักปฏิบัติพื้นฐาน  
 ส้าหรับการฝึกฝนอบรมจิตใจให้เข้มแข็ง มั่นคง  
 มีคุณธรรม เช่น ขันติ เมตตา กรุณา สดชื่น เบิก  
 บาน เป็นสุข ผ่องใส เหมาะแก่การใช้ความคิด  
 พิจารณา เป็นฐานแห่งการเจริญปัญญา และ  
 สอดคล้องกับแนวคิดของ รศ.ดร.วัชระ งามจิตร  
 เจริญ ที่กล่าวว้า อภิจิตตสิกขาเป็นการปฏิบัติ  
 สมาธิหรือการฝึกจิตให้มั่นคงไม่ฟุ้งซ่าน ทำให้  
 จิตมีประสิทธิภาพในการทำงานโดยเฉพาะการ  
 ใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริง ๓) ด้านปัญญา  
 อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสามเณรใน  
 โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน  
 ส้า นั ก งาน เขต บาง พ ลัด กรุงเทพมหานคร พ.ศ.  
 ๒๕๕๙ มีความเข้าใจถึงปัญญาในทางพุทธ  
 ศาสนาว้ามีจุดมุ่งหมายเพื่อความพ้นทุกข์ แต่ก็  
 สามารถทำให้ชีวิตในปัจจุบันมีคุณภาพที่ดีขึ้น  
 เช่นกัน ความเข้าใจดังกล่าวนี้ถ้ากล่าวในระดับ  
 จินตามยปัญญา เป็นความสามารถในการคิด  
 การแปลความ การตีความ และการขยายความ  
 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมบูรณ์ ชิตพงศ์  
 ให้ ความ หมายถึง “ความเข้าใจ  
 (Understanding) เป็นความสามารถรู้ในนัยใน  
 การสื่อความหมายระหว่างตนเองกับผู้อื่น ความ  
 เข้าใจ แยกได้เป็น ๓ ลักษณะ ดังนี้ ๑) การแปล  
 ความ (Tarnation) เป็นความสามารถ ในการ  
 บอกความหมายตามนัย ของเรื่องราว หรือ  
 ปรากฏการณ์ นั้น ๆ ๒) การตีความ  
 (Interpretation) เป็นการสรุปความจากหลาย  
 ๆ ความหมาย ตามนัยเรื่องราว หรือ  
 ปรากฏการณ์นั้นว้า จากการที่หลาย ๆ ส่วนใน



เรื่องราว หรือปรากฏการณ์นั้น ๆ เป็นอย่างไร อย่างหนึ่งแสดงว่า เรื่องราว หรือปรากฏการณ์ นั้นเป็นอย่างไร ๓) การขยายความ (Extrapolation) เป็นการคาดคะเน หรือ พยากรณ์ไปสู่กาลข้างหน้า (หรือถอยหลัง) โดย อาศัย ข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่ และสอดคล้องกับ แนวคิดของ สมชัย ศรีนอก ให้ความหมาย ความเข้าใจ (Understanding) หมายถึง ความสามารถในการอธิบาย เรื่องราว เข้าใจ ความรู้ ต่าง ๆ โดยการแปล ไม่จำเป็นนำไป เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความรู้อื่น ๆ แบ่งออกเป็น ความสามารถ ๓ ด้าน ตามลำดับชั้น ดังนี้ ๑) ด้านการแปลความ (Translation) ๒) ด้านการตีความหมาย (Interpretation) และ ๓) ด้าน การสรุปใจความสำคัญ (Extrapolation)

๘.๒.๒ ผลการทดสอบสมมติฐาน การวิจัย พบว่า สามเณรที่มีอายุ วุฒิการศึกษา ทางโลก และวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มี ทักษะคิดและความเข้าใจต่อหลักคำสอนทาง พระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็นสามเณร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอายุ วุฒิ การศึกษาทางโลก และวุฒิการศึกษาทางธรรมมี ผลต่อทักษะคิดและความเข้าใจต่อหลักคำสอน ทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็น สามเณรของสามเณรในโครงการบรรพชา สามเณรภาคฤดูร้อน สำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๙ ในด้านอายุเป็น เรื่องของวุฒิภาวะ แต่วุฒิภาวะไม่ได้อยู่ที่อายุ เพียงอย่างเดียว แต่อยู่ที่การศึกษาอบรมตั้งแต่ ครอบครัวยุค สถานที่เรียน สังคม ดังนั้นจึงมีผู้ เสนอแนะเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการสืบต่อ อายุพระพุทธศาสนาของสามเณร ซึ่งสอดคล้อง กับงานวิจัยของ พระมหาแสนยากร สิริภทโท

(เมธีไกรสรพงศ์) ที่อธิบายว่า “แนวทางการ แก้ไขการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาของ สามเณรผู้เป็นเหล่ากอแห่งสมณะในสังคมไทย ปัจจุบัน ๑) ด้านครอบครัว ควรให้ข้อมูลผลดี- ผลเสียในการบวชเรียนที่เป็นรูปธรรมมากกว่านี้ ใช้การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ส่วนสามเณรต้อง ดูแลให้ความอบอุ่น และส่งเสริมเรื่องการศึกษา ๒) ด้านเศรษฐกิจ ควรนำหลักพุทธธรรมที่ เกี่ยวข้องการดำรงชีวิตมาปรับใช้ให้เข้ากับยุค สมัย สามเณรควรมีหลักมัตถัญญาสำหรับการ ปฏิบัติตาม เพื่อการดำรงอยู่อย่างสมณะ ๓) ด้านสังคม ควรนำพุทธศาสนาไปแก้ปัญหา สังคม แม้แต่ตัวสามเณรยังต้องปรับปรุงความ ประพฤติให้อยู่ในสมณสารูปที่งดงาม ๔) ด้าน การจัดการศึกษาของรัฐ รัฐควรคำนึงถึงความ เสมอภาค การเรียนการสอนศีลธรรม และการ ปฏิรูปคน ควรส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาของ สามเณรด้วย ๕) ด้านการจัดการศึกษาของคณะ สงฆ์ เป็นเรื่องที่ต้องปรับทั้งองค์กร บุคลากร ผู้สอน หลักสูตรที่ทันสมัย และการวัดผลที่เป็น สากสกล ต้องสร้างแรงจูงใจให้เกิดแก่ผู้เรียน โดยเฉพาะสามเณร และ ๖) ด้านพระธรรมวินัย สามเณรควรให้ความสำคัญกับการประพฤติ ปฏิบัติตามในสิ่งที่ได้ศึกษามา เมื่อทำผิดต้อง ยอมรับบทลงโทษเพื่อความดีงามและความ ผาสุกของคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนา” ส่วน สามเณรที่มีการอยู่อาศัย และประสบการณ์การ บรรพชาต่างกัน มีทักษะคิดและความเข้าใจต่อ หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับ ความเป็นสามเณร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน ไม่ แตกต่างกัน ๑) ด้านศีล พบว่า สามเณรที่มี อายุ วุฒิการศึกษาทางธรรม และประสบการณ์การ บรรพชาต่างกัน มีทักษะคิดและความเข้าใจต่อ หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับ



ความเป็นสามเณร ด้านศีล แตกต่างกันมี  
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทั้งนี้อาจเป็น  
เพราะ อายุ วุฒิการศึกษาทางธรรม และ  
ประสบการณ์การบรรพชาที่มีผลต่อทัศนคติและ  
ความเข้าใจต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา  
ที่เกี่ยวกับความเป็นสามเณรด้านศีล การ  
บรรพชามีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล เพื่อประพฤติ  
ในพรหมจรรย์ เว้นจากเมถุนธรรมและขาดจาก  
การครองเรือน ปฏิบัติธรรมเพื่อความหลุดพ้น  
สามเณรที่มีการศึกษาทางธรรม และ  
ประสบการณ์การบรรพชาต่างกันจึงมีความ  
เข้าใจในข้อวัตรปฏิบัติที่ต่างกัน ซึ่งสอดคล้อง  
กับงานวิจัยของ ดร.ธีระศักดิ์ บึงมูม ที่ทำวิจัย  
เรื่อง “การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโดยอาศัย  
กระบวนการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ศูนย์  
พัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน อำเภอ น้ำพอง  
จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า ๒. การ  
บรรพชามีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล เพื่อประพฤติ  
ในพรหมจรรย์ เว้นจากเมถุนธรรมและขาดจาก  
การครองเรือน ปฏิบัติธรรมเพื่อความหลุดพ้น  
การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ดำเนินการใน  
ระหว่างวันที่ ๒๓-๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗  
เพื่อให้เยาวชนกระทำความดีใช้เวลาว่างศึกษา  
พุทธศาสนา และผู้นำหลักการทาง  
พระพุทธศาสนาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน  
การบรรพชาสามเณรและการอบรมเยาวชน  
ภาคฤดูร้อน ๒๕๕๗ ใช้เวลาในการอบรม ๒๕  
วัน สามเณรมีศีลต้องปฏิบัติ ๑๐ ข้อ การปฏิบัติ  
ศีลอันเสมือนธรรมนุญชีวิตพื้นฐานของมนุษย์  
เป็นข้อปฏิบัติ เป็นกฎเกณฑ์หลัก การปฏิบัติ  
กิจวัตรประจำวันที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ชีวิตของ  
บรรพชิต ภาคทฤษฎีมีวิทยากรบรรยาย  
หลักธรรมในพระพุทธศาสนา ภาคปฏิบัติฝึก  
สมาธิ วิปัสสนากรรมฐาน ทั้งการปฏิบัติศีลและ

การทำสมาธิเป็นหลักไตรสิกขา อันเป็นหลัก  
เบื้องต้นของพระพุทธศาสนาในการปฏิบัติศีล  
และสมาธิ ประกอบกับมีการเรียนรู้แล้ว เมื่อ  
พิจารณาอย่างรอบคอบปัญญาที่เกิดขึ้นจากการ  
เรียนรู้โดยพิจารณาจากหลักไตรสิกขา เป็นการ  
พัฒนาคนให้มีคุณภาพเป็นแกนในการพัฒนา  
สังคมต่อไป และ ๒. ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยน  
พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของเยาวชนมี  
๓ ประการ คือ ๒) การอบรมสั่งสอน  
(๒) จิตสำนึก (๓) แบบอย่างหรือตัวอย่างที่ดี  
โครงการบรรพชาสามเณร ภาคฤดูร้อน ๒๕๕๗  
ใช้เวลาในการอบรม ๒๕ วัน และเป็นการ  
สนับสนุนปัจจัยที่มีผลต่อเยาวชนมากที่สุด  
รองลงมาคือ ตัวอย่างที่ดี ในระหว่างการอบรม  
เยาวชนใกล้ชิดกับพระสงฆ์ พระวิทยากรและ  
สามเณรพี่เลี้ยง ได้ศึกษา สังเกต ส่วนปัจจัยของ  
จิตสำนึกมีผลไม่มากนักอาจจะเป็นด้วยเหตุของ  
ระยะเวลาสั้นไป ทำให้การพัฒนาจิตใจมี  
ประสิทธิภาพน้อย แต่ผลที่ได้จากการบรรพชา  
สามเณร และอบรมเยาวชน ภาคฤดูร้อน  
๒๕๕๗ ทำให้เยาวชนมีพฤติกรรมเชิงพฤติกรรม  
เชิงจริยธรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นดีขึ้น  
มากกว่าก่อนบรรพชาและอบรม ๒) ด้านสมาธิ  
พบว่า สามเณรที่มี อายุ และวุฒิการศึกษาทาง  
โลกต่างกัน มีทัศนคติและความเข้าใจต่อหลัก  
คำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็น  
สามเณร ด้านสมาธิ แตกต่างกันมีนัยสำคัญทาง  
สถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ อายุ  
วุฒิการศึกษาทางโลก มีผลต่อทัศนคติและ  
ความเข้าใจต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา  
ที่เกี่ยวกับความเป็นสามเณรด้านสมาธิ เพราะ  
ประสบการณ์ทางโลกที่แตกต่างย่อมมีผลต่อ  
เนื้อหาวิชาที่นำมาอบรม ความเหมาะสมนี้อาจ  
ต้องพิจารณาในบริบทอื่นๆ ด้วย ซึ่งสอดคล้อง



กับงานวิจัยของ มนุญ พันนา ที่ทำวิจัยเรื่อง “การประเมินผลการดำเนินการโครงการบรรพชาเยาวชนภาคฤดูร้อน ปี ๒๕๕๐ ในจังหวัดอุบลราชธานี” ผลการศึกษาวิจัย สรุปได้ดังนี้ ๒. ความเหมาะสมของการดำเนินการโครงการฯ ในด้านบริบทเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่พบค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด ได้แก่ มีการสอบถามความต้องการของกลุ่มประชากรที่เกี่ยวข้องทุกส่วนก่อนนำโครงการมาดำเนินการในพื้นที่และโครงการบรรพชาเยาวชนมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการที่ชัดเจน ๒. ความเหมาะสมของการดำเนินการโครงการด้านปัจจัยนำเข้า ซึ่งพบมากที่สุด ได้แก่ สถานที่อบรม มีคนรู้มรึ้น อากาศดี ที่ตั้งโครงการกว้างขวาง ไม่แออัด ไม่มีเสียงรบกวน, เนื้อหาวิชานำมาอบรมมีความเหมาะสมและประชาชนส่วนใหญ่ได้รับทราบข้อมูล และมีการประชาสัมพันธ์ทำความเข้าใจโครงการฯ ได้อย่างถูกต้อง ๓. ความเหมาะสมของการดำเนินการโครงการฯ ด้านกระบวนการที่พบว่า มีระดับความเหมาะสมมากที่สุด ได้แก่ การบริหารงานโดยทีมงานของวิทยากรอบรม กระบวนการ/คณะวิทยากรอบรม มีการร่วมมือประชุมทำความเข้าใจและศึกษาข้อมูลปัญหาความต้องการของชุมชน และวิทยากรควรมีความรู้ – เข้าใจและมีประสบการณ์ในการอบรมเยาวชนมาก่อน ๔. ความเหมาะสมของการดำเนินการโครงการฯ ด้านผลลัพธ์ที่พบว่า มีระดับความเหมาะสมมากที่สุด ได้แก่ เยาวชนคิดว่า โครงการฯ มีคุณค่าประโยชน์ด้วยการพัฒนาคุณธรรม- จริยธรรมของเยาวชนเพิ่มมากขึ้น และเมื่อมีการดำเนินการโครงการฯ ในครั้งต่อไป เยาวชนบอกว่าจะเข้าร่วมบรรพชาเป็นสามเณรอีก โครงการจะดำเนินการอย่าง

ต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี และเมื่อเยาวชนที่เข้าร่วมพิธีกรรมหรือศาสนพิธีสามารถนำไปใช้ได้ อย่างเหมาะสมไม่ก่อเงิน ๕. ความเหมาะสมของสภาพการณ์และสิ่งแวดล้อมของโครงการฯ พบว่า ข้อที่มีระดับความเหมาะสมมากที่สุด ได้แก่ อาคารสถานที่พักสำหรับบุคลากร อาคารสถานที่พักและฝึกอบรมสำหรับเยาวชนควรถวายภัตตาหารเพลและน้ำปานะช่วงเย็น ๖. ความเหมาะสมของเนื้อหา/หลักสูตรที่นำมาใช้อบรมเยาวชนภาคฤดูร้อน พบว่า ทุกศูนย์ได้ทำเนื้อหาวิชารวมหกวิชามาใช้ในการฝึกอบรม ได้แก่ วิชา พุทธศาสนประวัติ วิชาธรรมจริยา วิชาศาสนพิธี มารยาทไทย/วัฒนธรรมไทย และ วิชาปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน สอบวิชาภาคปฏิบัติที่นำมาฝึกอบรมมากที่สุด ได้แก่ วิชาศาสนพิธี/พิธีกรรม ฝึกมารยาทไทย/วัฒนธรรมไทย ฝึกอบรมวิปัสสนา เดินจงกรม นั่งสมาธิแผ่เมตตาและพิธีทำวัตรสวดมนต์เช้า-เย็น ซึ่งมีประโยชน์ต่อการส่งเสริมคุณธรรม- จริยธรรมแก่เยาวชน ๗. แหล่งที่มาของงบประมาณ พบว่า แหล่งบริจาคที่พบมากที่สุด ได้แก่ เงินสนับสนุนจาก อบต. จากมหาวิทยาลัย มจร. จากคนบริจาคทั่วไป และเงินที่เจ้าของโครงการหาเอง ส่วนค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ พบว่า อยู่ในระดับเพียงพอมากที่สุด ส่วนที่ไม่เพียงพอและพอดำเนินการได้ ๘. ผลการประเมินการดำเนินการโครงการฯ ด้านกระบวนการ พบว่า ทั้ง ๒๓ ศูนย์อบรม ได้เตรียมการประชาสัมพันธ์โครงการฯ ไว้ล่วงหน้า เตรียมความพร้อมด้านอาคารสถานที่ เตรียมอัฐฐูปริวารบรรพชา ความพร้อมในการติดต่อประสานงาน เตรียมพร้อมด้านค่าใช้จ่าย ส่วนขึ้นวางแผนในการดำเนินการ พบว่า ทุกศูนย์ได้มีการกำหนดเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ของ



โครงการฯ ไว้ชัดเจน มีการแต่งตั้ง คณะกรรมการมีการแบ่งงานกันทำเป็นฝ่ายต่าง ๆ ไว้ชัดเจน มีการเขียนกำหนดการปฏิทิน อบรม/ตารางอบรมไว้ชัดเจน และมีการวางแผน แก้ไขปัญหาไว้ล่วงหน้า ส่วนเทคนิคและวิธีการ อบรมเยาวชนที่วิทยากรนำมาใช้ที่พบมากที่สุด มี ๕ แบบ ได้แก่ แบบบรรยาย แบบอภิปราย กลุ่ม แบบแสดงบทบาทสมมติ แบบทัศนศึกษา แบบผสมผสาน และแบบเล่านิทานประกอบ ๙. ความเหมาะสมของเทคนิควิธีการอบรม การ สื่อ- อุปกรณ์และส่งเสริมเพื่อความชัดเจน จิตใจของเยาวชน โดยภาพรวมที่พบมากที่สุด ได้แก่ คู่มือการอบรม หลักสูตรการฝึกอบรมที่ พบมากที่สุด ได้แก่ คู่มือการอบรม หลักสูตร การฝึกอบรมโทรทัศน์ และเอกสารประกอบการ อบรม ส่วนที่ใช้มากรองลงมา ได้แก่ รูปภาพ พุทธประวัติ คอมพิวเตอร์ วิชญาและภาพวาด ส่วนกิจกรรมเสริมเพื่อใช้ในการอบรมชัดเจน จิตใจเยาวชนที่พบมากที่สุด ได้แก่ กิจกรรมทำวัตร สวดมนต์ กิจกรรมฝึกระเบียบวินัยกิจกรรมนั่ง สมาธิแผ่เมตตา กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ออก บิณฑบาตโปรดสัตว์ และกิจกรรมทัศนศึกษา นอกสถานที่กิจกรรมวันสำคัญ และกิจกรรม บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ๑๐. วิธีการวัดและ ประเมินผลการอบรมที่นำมาใช้มากที่สุด ได้แก่ วิธีวัดและประเมินด้วยข้อสอบปรนัยและอัตนัย วัดประเมินด้านพุทธิพิสัยและจิตพิสัย และวิธี วัดประเมินผลด้วยวิธีหลากหลาย ส่วนสามเณร ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม การอยู่อาศัย และ ประสบการณ์การบรรพชาต่างกัน มีทัศนคติ และความเข้าใจต่อหลักคำสอนทาง พระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็นสามเณร ด้านสมาธิ ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ประสบการณ์ทางธรรมในระดับสามเณรนั้นเกิด

จากการประพฤติในพรหมจรรย์ เว้นจากเมถุน ธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดร.ธีระศักดิ์ บึงมูม ที่ทำงานวิจัยแล้วพบว่า ๒. การบรรพชา มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล เพื่อประพฤติใน พรหมจรรย์ เว้นจากเมถุนธรรมและขาดจาก การครองเรือน ปฏิบัติธรรมเพื่อความหลุดพ้น การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ดำเนินการใน ระหว่างวันที่ ๒๓ -๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗ เพื่อให้เยาวชนกระทำความดีใช้เวลาว่างศึกษา พุทธศาสนา และผู้นำหลักการทาง พระพุทธศาสนาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน การบรรพชาสามเณรและการอบรมเยาวชน ภาคฤดูร้อน ๒๕๕๗ ใช้เวลาในการอบรม ๒๕ วัน สามเณรมีศีลต้องปฏิบัติ ๑๐ ข้อ การ ปฏิบัติ ศีลอันเสมือนธรรมบุญชีวิตพื้นฐานของ มนุษย์ เป็นข้อปฏิบัติ เป็นกฎเกณฑ์หลัก การ ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ ชีวิตของบรรพชิต ภาคทฤษฎีมีวิทยากรบรรยาย หลักธรรมในพระพุทธศาสนา ภาคปฏิบัติฝึก สมาธิ วิปัสสนากรรมฐาน ทั้งการปฏิบัติศีลและ การทำสมาธิเป็นหลักไตรสิกขา อันเป็นหลัก เบื้องต้นของพระพุทธศาสนาในการปฏิบัติศีล และสมาธิ ประกอบกับมีการเรียนรู้แล้ว เมื่อ พิจารณาอย่างรอบคอบปัญญาที่เกิดตามมาการ เรียนรู้โดยพิจารณาจากหลักไตรสิกขา เป็นการ พัฒนาคนให้มีคุณภาพเป็นแกนในการพัฒนา สังคมต่อไป และ ๒. ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยน พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของเยาวชนมี ๓ ประการ คือ ๒) การอบรมสั่งสอน (๒) จิตสำนึก (๓) แบบอย่างหรือตัวอย่างที่ดี โครงการบรรพชาสามเณร ภาคฤดูร้อน ๒๕๕๗ ใช้เวลาในการอบรม ๒๕ วัน และเป็นการ สนับสนุนปัจจัยที่มีผลต่อเยาวชนมากที่สุด รองลงมาคือ ตัวอย่างที่ดี ในระหว่างการอบรม



เยาวชนใกล้ชิดกับพระสงฆ์ พระวิทยากรและสามเณรที่เลี้ยง ได้ศึกษา สังเกต ส่วนปัจจัยของจิตสำนึกมีผลไม่มากนักอาจจะเป็นด้วยเหตุของระยะเวลาน้อยไป ทำให้การพัฒนาจิตใจมีประสิทธิภาพน้อย แต่ผลที่ได้จากการบรรพชาสามเณร และอบรมเยาวชน ภาคฤดูร้อน ๒๕๕๗ ทำให้เยาวชนมีพฤติกรรมเชิงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นดีขึ้นมากกว่าก่อนบรรพชาและอบรม ๓) ด้านปัญญาพบว่า สามเณรที่มี อายุ และวุฒิการศึกษาทางโลกต่างกัน มีทัศนคติและความเข้าใจต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็นสามเณร ด้านปัญญา แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอายุ และวุฒิการศึกษาทางโลกมีผลทางด้านสติปัญญา ความเข้าใจในเรื่องปัญญาในทางพระพุทธศาสนา ด้านการจัดการศึกษาของรัฐ ถ้าคำนึงถึงความเสมอภาค การเรียนการสอนศีลธรรม และการปฏิรูปคน ควรส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาของสามเณรก็จะไม่แตกต่างกันมากนัก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาแสนยาก รสิริภโท (เมธีไกรสรพงศ์) ที่ทำงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาสามเณรผู้เป็นเหล้ากอกแห่งสมณะในพระพุทธศาสนาเถรวาท” ผลการศึกษาพบว่า ๑. สามเณรคือเหล้ากอกแห่งสมณะ เป็นบรรพชิตในพระพุทธศาสนา บรรพชาด้วยไตรสรณคมน์ ถือสิกขาบท ๑๐ และกัจจัตราบางอย่าง มีอายุไม่ครบ ๒๐ ปี บริบูรณ์ พระพุทธองค์ทรงอนุญาตบวชราหุลเป็นสามเณรรูปแรก ทรงชี้แนะวัดฤประสงค์ กำหนดคุณสมบัติ วางระเบียบวิธีการบรรพชา และบัญญัติสิกขาบทสำหรับสามเณรการปกครองเป็นภาระหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ อาจารย์และพระภิกษุทั้งหลายมีสามเณร

อนุพุทธะตรัสรู้ตามพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรากฏใน พระไตรปิฎก และ คัมภีร์พระพุทธศาสนาอื่นๆ อยู่อีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งนับเป็นศาสนทายาทที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง ๒. จากสภาพปัจจุบันยังมีชาวพุทธในเขตชนบทที่ยังคงส่งเสริมให้บุตรหลานบวชเรียนเป็นสามเณรแม้ไม่มากดังเช่นในอดีตเนื่องจากมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ค่อยจะดี ไม่สามารถที่จะส่งบุตรหลานของตนไปเรียนในสถานศึกษาของรัฐได้ จำเป็นต้องหันมาอาศัยบวชเรียนที่จะให้บุตรหลานของตนได้รับการศึกษาและเป็นการเลื่อนฐานะทางสังคมด้วยทางคณะสงฆ์ไทยได้มองเห็นถึงความสำคัญทางด้านการศึกษาจึงได้จัดระบบการศึกษาทั้งแผนกนักธรรม-บาลีและแผนกสามัญศึกษาโดยมีสำนักเรียนวัดและคณะจังหวัดเป็นผู้ดำเนินการและจากสภาพปัญหาหลายๆด้านทำให้ต้องหันมาหาทางป้องกันและแก้ไขโดยเฉพาะปัญหาที่ทำให้จำนวนสามเณรลดจำนวนลง เช่น การจัดการศึกษาของรัฐ การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์เป็นต้นแม้ว่าโดยสรุปแล้วการหาผู้ที่จะมาบวชนั้นยากขึ้นทุกทีก็ตาม เนื่องจากสามเณรมีความสำคัญในการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้นแล้ว ทุกภาคส่วนต้องหันมาร่วมมือกัน เพื่อที่จะรับกับปัญหาที่อาจกระทบไปถึงจำนวนพระภิกษุในอนาคตอีกด้วย และ ๓. แนวทางการแก้ไขการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาของสามเณรผู้เป็นเหล้ากอกแห่งสมณะในสังคมไทยปัจจุบัน ๑) ด้านครอบครัว ควรให้ข้อมูลผลดี-ผลเสียในการบวชเรียนที่เป็นรูปธรรมมากกว่านี้ ใช้การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ส่วนสามเณรต้องดูแลให้ความอบอุ่น และส่งเสริมเรื่องการศึกษา ๒) ด้านเศรษฐกิจ ควรนำหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องการดำรงชีวิตมาปรับใช้ให้เข้ากับยุค



สมัย สามเณรควรมีหลักมัดตัณยุตาสำหรับการปฏิบัติตาม เพื่อการดำรงอยู่อย่างสมณะ ๓) ด้านสังคม ควรนำพุทธศาสนาไปแก้ปัญหาสังคม แม้แต่ตัวสามเณรยังต้องปรับปรุงความประพฤติให้อยู่ในสมณสาธูปที่ติงาม ๔) ด้านการจัดการศึกษาของรัฐ รัฐควรคำนึงถึงความเสมอภาค การเรียนการสอนศีลธรรม และการปฏิรูปคน ควรส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาของสามเณรด้วย ๕) ด้านการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ เป็นเรื่องที่ต้องปรับทั้งองค์กร บุคลากร ผู้สอน หลักสูตรที่ทันสมัย และการวัดผลที่เป็นสากล ต้องสร้างแรงจูงใจให้เกิดแก่ผู้เรียน โดยเฉพาะสามเณร และ ๖) ด้านพระธรรมวินัย สามเณรควรให้ความสำคัญกับการประพฤติปฏิบัติตามในสิ่งที่ได้ศึกษามา เมื่อทำผิดต้องยอมรับบทลงโทษเพื่อความดีงามและความผาสุกของคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนา

๘.๒.๓ ผลข้อเสนอแนะ ดังนี้ ๑) ปัญหาจากการวิจัย พบว่าระดับความถี่สูงสุดคือ ปัญหาในเรื่องการทำสมาธิ จึงควรหาทางแก้ไขด้วยการหาวิธีการฝึกสมาธิจากกิจกรรมต่างๆ ที่สร้างแรงจูงใจ ความตั้งใจให้สามเณรอยู่กับสิ่งนั้น กิจกรรมนั้นได้นานขึ้น หัดให้ทำอะไรทีละเรื่องอย่างตั้งใจ ไม่กังวลกับสิ่งรอบข้าง ตั้งใจทำงานที่ตนได้รับมอบหมายอย่างดีที่สุด การทำงานจะช่วยให้สามเณรเกิดการฝึกฝนสมาธิคือมีจิตจดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้นานๆ ระดับความถี่ต่ำสุดคือ ปัญหาเรื่องการคิดถึงบ้าน จึงควรรักษาสิ่งเหล่านี้ไว้ โดยหาจุดแข็งหรือสาเหตุที่ทำให้สามเณรคิดถึงบ้านน้อยลง และเพิ่มกิจกรรมหรือแรงจูงใจที่ทำให้

สามเณรมีความพึงพอใจที่จะอยู่ฝึกฝนปฏิบัติให้ครบเวลาที่กำหนดอย่างเป็นธรรมชาติและเต็มใจทำ ๒) ข้อเสนอแนะจากการวิจัย พบว่าระดับความถี่สูงสุดคือ เป็นกิจกรรมที่ตีความๆ จึงควรรักษากิจกรรมที่ดีนี้ไว้อย่างยาวนานและยั่งยืน มีการเพิ่มกิจกรรมที่เห็นว่ามีความทันสมัยหรือเหมาะสมกับยุคสมัยอยู่เสมอ ระดับความถี่ต่ำสุดคือ มีสมาธิมากขึ้น จึงควรส่งเสริมการทำสมาธิให้เดความยั่งยืนด้วยการให้สามเณรเห็นคุณค่าของสมาธิที่จะสามารถนำมาใช้ในวิถีประจำวันได้จริง ทั้งด้านการเรียน การทำงาน ทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยความเพียรพยายามอดทน บากบั่น เข้มแข็ง จนบรรลุผลสำเร็จได้

### ๘.๓ ข้อเสนอแนะ

๘.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้แก่ ควรมีการจัดอบรมโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนอย่างเป็นระบบ คือ มีการทำแผนการดำเนินงาน (Action Plan) มีเป้าหมาย มีแนวทางที่ชัดเจนในการกำหนดขอบเขตของการดำเนินงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกลยุทธ์

๘.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย ได้แก่ ๑. ควรศึกษาวิจัยประเมินผลการดำเนินการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ๒. ควรมีการวิจัยประเมินผลลัพธ์ของโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนในด้านที่มีคุณค่าประโยชน์ต่อครอบครัว ผู้ปกครอง ชุมชน สังคมและประเทศชาติ







## บรรณานุกรม

### ๑. ภาษาไทย

#### ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย, มูลนิธิ. พระไตรปิฎก และอรรถกถาแปล ฉบับครบรอบ ๒๐๐ ปีแห่งราชวงศ์จักรี กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

#### ข้อมูลทุติยภูมิ

##### ๑) หนังสือ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๕.

พระพุทธโฆษาจารย์. อภิธานมัตถสังคหะและปรมัตถทีปนี. แปลโดย พระคันธสารากวีวงศ์. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์โดยเสด็จพระราชกุศลในงานออกพระเมรุพระราชทานเพลิงศพพระธรรมราชา นวตฺร กมลโกวิท, ๒๕๔๖.

วัชระ งามจิตตเจริญ, รศ.ดร. พุทธศาสนานุกรม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒.

สมชัย ศรีนोक. นวัตกรรมทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

สมบูรณ์ ชิตพงศ์. ชุดวิชาสถิติวิจัย และการประเมินผลการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๔๐.

##### ๒) วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์

ธีระศักดิ์ บึงมูม, ดร. “การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโดยอาศัยกระบวนการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนอำเภอหนองน้ำพองจังหวัดขอนแก่น”. รายงานวิจัย. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตขอนแก่น, ๒๕๕๘.

พระมหาแสนยากร สิริภทโท (เมธีไกรสรพงศ์). “การศึกษาสามเณรผู้เป็นเหล่ากอแห่งสมณะในพระพุทธานุกรม”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

มัญญ พันนา. “การประเมินผลการดำเนินการโครงการบรรพชาเยาวชนภาคฤดูร้อนปี ๒๕๕๐ ในจังหวัดอุบลราชธานี”. รายงานวิจัย. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตขอนแก่น, ๒๕๕๐.

### ๒. ภาษาอังกฤษ

Berkowitz Leonard. *Social Psychology*. Illinois : Scott Foresma, 1972.

